

УДК 373.21

*Лариса Гаращенко,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті визначено сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Доведено, що здоров'язберезжувальне фізичне виховання дітей дошкільного віку передбачає оптимізацію шляхів удосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми, активну участь дітей, підвищення рівня знань та оволодіння здоров'язберезжувальними уміннями і навичками, адаптацію програм навчання і виховання до функціональних та потенційних можливостей дітей і їх спрямованості на побудову системи формування здоров'я дитини.

Ключові слова: *пріоритетність фізкультурно-оздоровчої роботи, принцип оздоровчої спрямованості, принцип гуманізації, активність, самостійність, діяльнісно-компетентнісний підхід, здоров'язберезжувальні технології, здоров'язберезжувальна компетентність.*

В статье определены современные подходы к организации физкультурно-оздоровительной работы с детьми дошкольного возраста. Обосновано, что здоровье сберегательное физическое воспитание детей дошкольного возраста предполагает оптимизацию путей усовершенствования физкультурно-оздоровительной работы с детьми, активное участие детей, повышение уровня знаний и овладение здоровье сберегательными умениями и навыками, адаптацию программ обучения и воспитания к функциональным и потенциальным возможностям детей и их направленности на создание системы формирования здоровья ребенка.

Ключевые слова: *приоритетность физкультурно-оздоровительной работы, принцип оздоровительной направленности, принцип гуманизации, активность, самостоятельность, деятельностно-компетентностный подход, здоровье сберегательные технологии, здоровье сберегательная компетентность.*

The article determining of modern approaches to the organization of sport and health-improving activity with preschool children. Investigate of determined priorities in the field of physical education of preschool children in the context of comprehension of modern transformation of the world's educational field assured that they gain importance of main basis of the

organization of sport and health-improving activity with preschool children. Keeping health of physical education of preschool children provides for optimization of ways of improving sport and health-improving activity with children, active participation of children as subjects of educational process, increasing of the level of knowledge and mastering of keeping health abilities and skills, adaptation of educational programmes to the functional and potential abilities of children and their direction for creating of the system of formation of child's health.

Key words: *priority of sport and health-improving activities, principle of health-improving direction, principle of humanization, activity, self-dependence, active and competence approach, keeping health technologies, keeping health competence.*

Вирішення проблеми формування оптимального стану здоров'я дітей дошкільного віку та забезпечення їх цілісного і загального розвитку вимагає переосмислення цінностей у сфері виховання, навчання й розвитку та включення їх у безпосередню щоденну діяльність дитини. Науковий пошук спрямовується на знаходження нових шляхів вирішення проблеми збереження, зміцнення і формування здоров'я дітей дошкільного віку. Причинами цього стали статистичні дані про загальне зниження рівня здоров'я, збільшення народжуваності дітей з різними патологіями, несприятлива екологічна ситуація. Беззаперечною є істина, що здоров'я дитини слугує базисною основою її розвитку, виховання й навчання, підготовки дитини до життя. І так само незаперечним є той факт, що пріоритетним напрямом роботи в дошкільному навчальному закладі є організація фізкультурно-оздоровчої діяльності. На наше переконання, перевага фізкультурно-оздоровчої роботи в тому, що в ній інтегруються різні види оздоровчої роботи з дітьми та існує можливість їх варіювання з урахуванням вікових особливостей, особистого рухового та здоров'язбережувального досвіду дитини. Багатоаспектність цієї проблеми і потреба її вирішення у практиці дошкільної освіти обумовлюють необхідність активного пошуку дійових засобів і методів фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Відображення тенденцій здоров'язбереження у психологічних і педагогічних дослідженнях стали стартовим майданчиком для реалізації завдання охорони життя та здоров'я дітей у практиці дошкільної освіти останнього десятиліття. Результати аналізу стратегічних напрямів реформування дошкільної освіти та концептуальних змін освітнього середовища, що розглядаються у працях Т. Андрющенко, О. Богиніч, І. Беха, Г. Беленької, Е. Вільчковського, Н. Денисенко, І. Дичківської, Н. Левінець, Л. Лохвицької, В. Нестеренко, Т. Поніманської та інших засвідчують визнання нових орієнтирів виховання у теорії і практиці роботи дошкільних навчальних закладів, важливість усвідомленого та ціннісного ставлення вихователів до організації активної і насиченої

позитивними емоціями життєдіяльності дітей, необхідність упровадження оздоровчої парадигми як вагомого компонента філософської гуманістичної освіти [1–4; 7; 9]. У сучасному підході до виховання знаходять вияв і такі тенденції: нове розуміння дитини як самодостатньої й неповторної унікальності, здатної до проектування і здійснення самої себе; поступове зміцнення теоретичних психологічних надбань з педагогічною практикою дошкільної освіти в умовах соціокультурного середовища [7]. Цілком очевидно, що зміни пріоритетів в освіті спонукають дослідників і практиків до творчого переосмислення цілей, змісту та оцінки результатів освітньої діяльності дошкільного навчального закладу, зокрема фізкультурно-оздоровчої роботи, що засвідчує здійснений нами аналіз наукових досліджень.

Основною метою цієї статті є визначення сучасних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Відповідно до мети наше дослідження спрямовувалося на вирішення завдань:

- Здійснити огляд сучасних тенденцій та переосмислення цінностей у сфері фізичного розвитку дітей дошкільного віку.
- Обґрунтувати необхідність оптимізації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку.

Сучасний етап розвитку системи дошкільної освіти характеризується інноваційним пошуком важелів впливу на покращення її якості. Т. Поніманською визначено основні тенденції, що виявляються у сучасному підході до виховання дітей: пошук нових моделей виховання, переосмислення ідей і практики виховання на засадах особистісно орієнтованого підходу, акцентування значущості гуманістичних цінностей у формуванні виховних концепцій і створенні виховних систем [8, с. 38]. Особливого значення дослідники надають проблемі обґрунтування вимог до організації освітньо-виховної роботи у системі фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку, що набула нового звучання у контексті особистісно орієнтованої, гуманістичної дошкільної освіти. Обґрунтуванню стратегічних принципів сучасної системи дошкільної освіти присвячені праці провідної дослідниці у галузі фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку О. Богінч. У контексті оновлення організації життєдіяльності дитини в умовах сучасного дошкільного навчального закладу автор обумовлює упровадження в освітню систему принципу гуманізації та принципу оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу і визначає умови для його реалізації. На думку дослідниці, ці принципи найбільш відповідають виявленим змінам, задоволенню нової життєвої позиції дитини, потребі в рухах, спілкуванні та діяльності. Основним завданням, що стоїть перед вихователями, є забезпечення життєдіяльності дітей оптимально активною, насиченою різноманітними видами діяльності, цікавою і корисною [4].

Упровадження принципу оздоровчої спрямованості освітнього

процесу обумовлює здійснення діагностики стану здоров'я, рівня фізичного розвитку рухової підготовленості дітей дошкільного віку для виявлення потенційних можливостей дітей у руховій діяльності та проведення роботи з метою корекції фізичного розвитку й формування здоров'язбережувальної компетентності дитини.

У сучасних наукових дослідженнях акцентується увага на важливих аспектах змін в організації фізичного виховання дітей дошкільного віку. По-перше, у контексті реалізації гуманістичного принципу виховання віра в дитину, її можливості, перспективи прогресивних досягнень мають складати основу взаємовідносин у процесі організації рухової діяльності. По-друге, оцінка рівня рухової підготовленості має базуватися не лише на кількісних та якісних показниках, а й на індивідуальних можливостях кожної дитини, врахуванні зусиль, що дитина прикладає для досягнення певного результату [4].

Сучасні тенденції розвитку фізичного виховання та оздоровлення дітей дошкільного віку відображують збільшення ролі науково обґрунтованих ідей педагогіки та модернізації змісту й організації діяльності дошкільних навчальних закладів щодо здоров'язбереження. Важливими для нашого локального дослідження є принципові міркування О. Богініч, що запровадження особистісно орієнтованого підходу, забезпечення оптимальної реалізації особистісного потенціалу дитини, варіативності і доцільності використання інноваційних та оздоровчо-профілактичних технологій мають стати пріоритетами у роботі дошкільного навчального закладу, щоб оздоровчі завдання носили прерогативний характер, а здоров'я становило якісну передумову життєдіяльності дітей [4; 9]. Однак маємо визнати, що практика дошкільного фізичного виховання засвідчує тенденцію до спеціалізованого навчання дітей, це відсуває на другий план самоцінність дошкільного віку, визначальну роль гри у формуванні особистості дитини, яка є улюбленою і природною діяльністю дітей, що найбільш відповідає життєво важливим потребам.

Спираючись на численні дослідження про те, що використання ігрового методу навчання є найбільш близьким природі дитини дошкільного віку, підвищує ефективність впливу на рівень засвоєння дітьми рухових дій (Л. Глазиріна, В. Шебеко, В. Шишкіна), О. Богініч наголошує, що для оптимізації освітньо-виховної роботи з фізичного виховання, зважаючи на особливу роль ігрової діяльності в житті дітей дошкільного віку, ігровий метод доцільно використовувати як один з провідних методів навчання на різних етапах формування рухової навички. Звертаючи увагу на цей аспект фізичного виховання, автор підкреслює, що ігровий метод, представлений рухливими іграми, ігровими вправами, ігровими прийомами, передбачає використання різноманітних компонентів ігрової діяльності лише у поєднанні з іншими дидактичними методами і прийомами [4]. Дослідниця вважає особливо важливою попередню роботу під час використання ігрового методу, спрямовану на розширення та

конкретизацію знань дітей про ігрові образи, усвідомлення дітьми характерних особливостей рухів [4; 9]. Цінним для практичного застосування є обґрунтування дослідницею вимог до вибору методів і прийомів: урахування вікових особливостей дітей (швидка втомлюваність, неврівноваженість процесів збудження і гальмування); забезпечення достатнього рівня рухової активності дітей на заняттях завдяки створенню ігрової мотивації та забезпечення стійкого інтересу у дітей до виконання рухів; ігрові завдання мають сприяти якісному виконанню основних рухів.

Виходячи з викладеного вище, ми цілковито переконані, що саме гуманістична освіта визначає здоров'язбережувальну спрямованість фізичного виховання дітей дошкільного віку. У сучасних умовах реформування дошкільної освіти активна реалізація здоров'язбереження як стратегічної мети діяльності дошкільного навчального закладу взаємозв'язана з актуальністю змін у дошкільній освіті та оптимізацією сучасної системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Супроводжується цей процес зміною пріоритетів у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Вагомим пріоритетом у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку визначено нерозривний зв'язок та тісну взаємозалежність між основними педагогічними категоріями: навчанням, вихованням, розвитком і здоров'ям (О. Богініч), що є основною закономірністю організації педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі.

Стає очевидним пріоритетність особистісно орієнтованого підходу, що дозволяє створювати засобами фізичного виховання і здоров'язбережувальної педагогічної діяльності найбільш повні можливості для організації життєдіяльності та самореалізації кожної дитини в особистісно значимих видах діяльності.

Пріоритетним стає впровадження діяльнісно-компетентнісного підходу, що змінює цільову спрямованість фізичного виховання дітей дошкільного віку у напрямі від формування знань, умінь і навичок до формування здоров'язбережувальної компетентності кожної дитини, яка вміє застосовувати їх у конкретній життєвій ситуації.

Пріоритетом у фізичному вихованні дітей дошкільного віку стала зміна позицій учасників навчально-виховного процесу, коли дитина стає активним суб'єктом власної діяльності. Зміна позицій вихователя полягає у створенні умов для саморозвитку, самореалізації кожної дитини, забезпеченні ситуації успіху та суб'єктної поведінки з урахуванням базових можливостей дитини і результативності її здобутків. У дослідженнях В. Шебеко йдеться про формування суб'єктного досвіду дітей в умовах фізкультурно-оздоровчої діяльності, який пов'язаний із виявленням емоційно-діяльнісного компонента та обґрунтовано, що в дошкільному віці позиція суб'єктності виявляється у самостійності та творчості дитини. Дослідницею визначено компоненти суб'єктивного досвіду: самостійність у руховій діяльності; творчість у руховій діяльності;

оціночні дії під час виконання фізичних вправ; усвідомлене ставлення до власного здоров'я [10].

Однією із важливих характеристик здорової особистості дитини є активність. Саме активність визначає здоров'язбережувальну поведінку і стан здоров'я, забезпечує перетворення дітей із пасивних об'єктів, які вихователі захищають від негативних впливів навколишнього середовища, на суб'єктів процесу здоров'язбереження з відповідальним ставленням до власного здоров'я та здоров'я інших.

Характерною ознакою зміни пріоритетів у фізичному вихованні дітей дошкільного віку є реалізація права самостійного вибору програм та розробки авторських. Вивчення та аналіз сучасних програм у контексті Базового компонента дошкільної освіти як Державного стандарту дошкільної освіти України дозволив виділити у поліпрограмовому просторі загальні тенденції розвитку здоров'язбережувального фізичного виховання дітей дошкільного віку: особистість дитини розглядається як центральна фігура в освітньому процесі; здоров'я дитини як збереження стійкої життєздатності і життєдіяльності організму в конкретних умовах соціального та екологічного середовища розглядається як умова повноцінного фізичного і психічного розвитку; технологізація фізичного виховання як інноваційний шлях у забезпеченні здоров'язбережувального характеру освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах; визначення діяльнісно-компетентнісного підходу як базисної основи здоров'язбережувальної діяльності у дошкільних навчальних закладах; відповідність застосування методичного інструментарію фізкультурно-оздоровчої роботи психофізіологічним особливостям дітей та специфіці їхнього розвитку в різні періоди дошкільного дитинства.

Ознакою зміни пріоритетів у фізичному вихованні є використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Вивчення особливостей дошкільної освіти в сучасних умовах робить очевидним той факт, що вдосконалення фізичного виховання у дошкільних навчальних закладах вимагає певної технологізації навчально-виховного процесу, а володіння вихователем педагогічними здоров'язбережувальними технологіями є важливим критерієм його готовності до професійної діяльності.

У контексті реалізації здоров'язбережувального фізичного виховання дітей дошкільного віку виокремлено необхідність активізації системної щоденної фізкультурно-оздоровчої роботи, включення рухового компонента в усі види дитячої діяльності, в тому числі розумової. Основною ознакою є забезпечення раціонального співвідношення організаційних фізкультурних заходів і самостійної рухової діяльності дітей упродовж дня. Принципово важливим є усвідомлення вихователями того факту, що грамотне планування та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи забезпечує оздоровчий і тренувальний ефект від занять фізичними вправами лише за умови, якщо сукупність цих занять у часі

впродовж тижня становитиме не менше ніж 4 години. Все вище зазначене графічно представлено у рис. 1, дані якого свідчать, що оптимально організована фізкультурно-оздоровча робота з дітьми дошкільного віку забезпечить цілісний розвиток особистості дитини за умови збереження, формування і зміцнення її здоров'я.

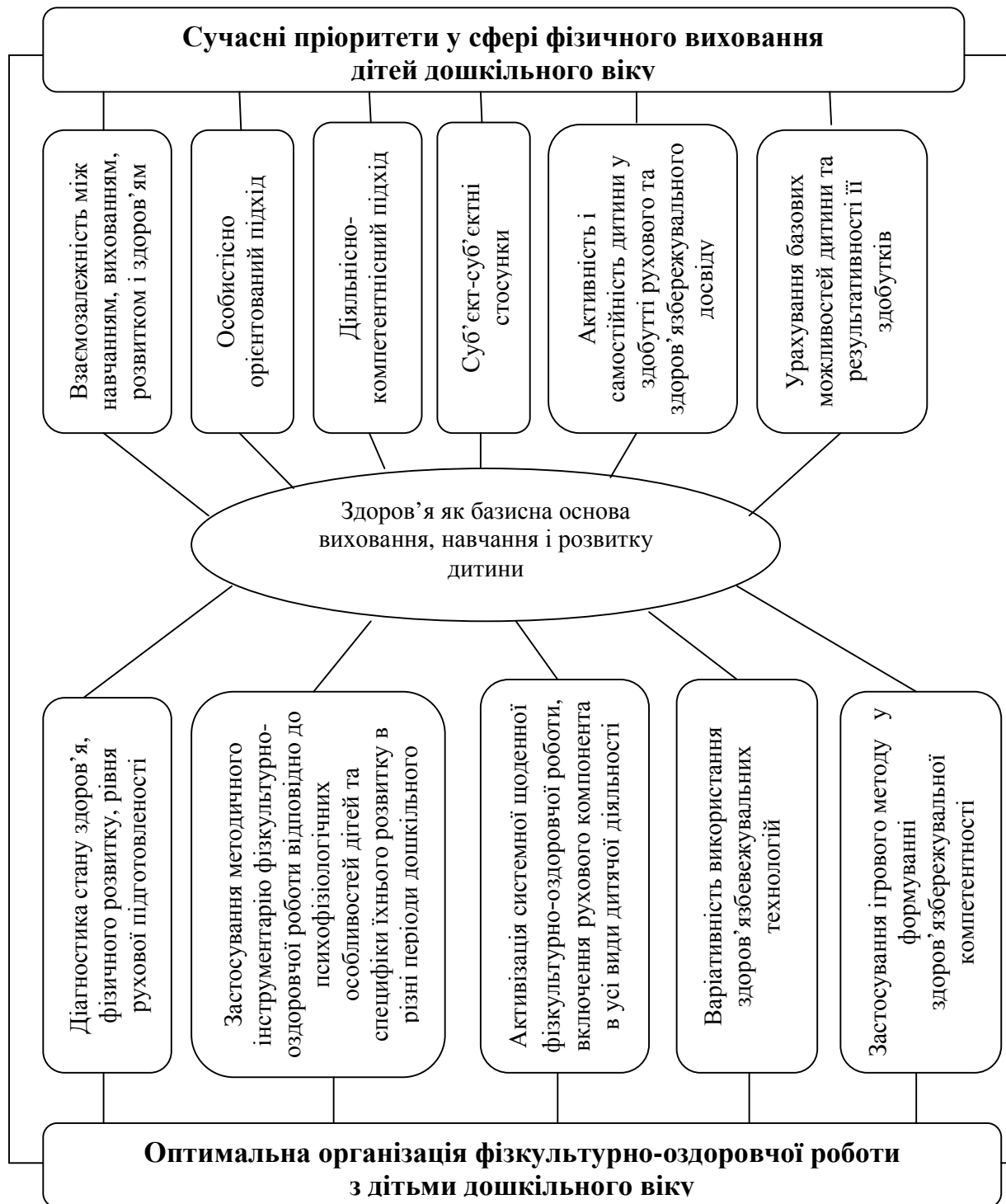

Рис. 1. Сутність фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку.

Таким чином, визначені нами пріоритети у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах реформування системи дошкільної освіти в контексті осмислення сучасних трансформацій світового освітянського простору засвідчили, що вони набувають значимості основних базових засад організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі.

Таким чином, в основі розроблення здоров'язбережувального спрямування фізичного виховання дітей дошкільного віку лежить природний розвиток фізичних здібностей дитини, її особистісний розвиток у процесі фізичного виховання; віра дитини у власну значущість; активність та самостійність у діяльності дитини; формування способів здорової поведінки у процесі життєдіяльності дитини на основі формування її ціннісного ставлення до себе та природного оточення, способів власної життєдіяльності, відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей у контексті пріоритетів особистісних потреб дитини.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку передбачає оптимізацію шляхів удосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми, участь дітей як активних учасників і творчих суб'єктів виховного процесу, підвищення рівня знань та оволодіння здоров'язбережувальними вміннями і навичками, адаптацію програм навчання і виховання до функціональних та потенційних можливостей дітей і їх спрямованості на побудову системи формування здоров'я у сучасному дошкільному навчальному закладі, ціннісне ставлення вихователів до проблеми здоров'я та переконання, що будь-які педагогічні впливи на дітей повинні мати у своїй основі принцип здоров'язбереження. У контексті модернізації освіти, що супроводжується зміною світоглядних позицій і переорієнтацією цінностей, оздоровчі завдання фізичного виховання дошкільників пов'язуються із формуванням усвідомлення цінності здоров'я та умінь застосовувати здобуті знання і навички щодо здоров'язбереження, що відображаються у показниках виявлення фізичної, емоційно-ціннісної, здоров'язбережувальної компетентності.

Подальші наукові розвідки спрямуємо на визначення основних механізмів реалізації головних аспектів здоров'язбережувальної діяльності дошкільного навчального закладу (оздоровчого, виховного, інформаційного).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрющенко Т. К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема / Т. К. Андрющенко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2012. – № 7. – С. 123–127.
2. Бех І. Принципи сучасної освіти / Іван Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 5–27.
3. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини / Г. В. Беленька,

- О. Л. Богініч, М. А. Машовець. – К. : СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
4. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя: ЗОШПО, 2010. – С. 124–148.
 5. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 128 с.
 6. Денисенко Н. Ф. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним / Нінель Федорівна Денисенко // Дошкільн. виховання. – 2007. – № 7. – С. 8–11.
 7. Піроженко Т. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі / Тамара Піроженко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К.: «Срібна хвиля», 2012. – Том IV. Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 8. – 320 с.
 8. Поніманська Т. І. Модель системи підготовки до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку / Тамара Іллівна Поніманська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ / РДГУ; редкол.: Б. Н. Мітюров, І. Д. Бех, Б. Є. Будний та ін. – Рівне : РДГУ, 2000. – Вип. 5 (48). – С. 38–43.
 9. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. – К. : Генеза, 2013. – 127 с.
 10. Шебеко В. Воспитание ребенка как субъекта физкультурно-оздоровительной деятельности / Валентина Шебеко // Дошкільн. виховання. – 2011. – № 5. – С. 28–33.